

BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QUVCHILARINI INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA IJODIY TASAVVURLARINI RIVOJLANTIRISH

Jabbarova Zuhra Omondullayevna –

Jizzax viloyati pedagogik mahorat markazi katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola innovatsion yondashuvlar asosida o‘quv mashg‘ulotlari, sinfdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etish orqali boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijodiy tasavvurlarini rivojlantirish, mashg‘ulot o‘tkazish tizimini tashkil etish keng yoritib berilgan.

Tayanch so‘z va iboralar: o‘quv mashg‘uloti, innovatsion yondashuv, tasavvur, ijodiy tasavvur, tizim, mashg‘ulot o‘tkazish tizimi.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ВООБРАЖЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПОДХОДОВ

Джаббарова Зухра Омонуллаевна –

**старший преподаватель Джизакского областного центра
педагогического мастерства**

Аннотация: В статье представлен комплексный обзор развития творческого воображения у учащихся начальной школы посредством организации учебной и внеклассной деятельности на основе инновационных подходов, а также организации системы обучения.

Ключевые слова: тренинг, инновационный подход, воображение, творческое воображение, система, система проведения тренинга.

DEVELOPMENT OF CREATIVE IMAGINATION IN PRIMARY CLASS STUDENTS BASED ON INNOVATIVE APPROACHES

Jabbarova Zuhra Omondullaevna –

Senior Lecturer, Jizzakh Regional Center for Pedagogical Excellence

Abstract: The article presents a comprehensive overview of the development of creative imagination in primary school students through the organization of

educational and extracurricular activities based on innovative approaches, as well as the organization of the educational system.

Key words: training, innovative approach, imagination, creative imagination, system, training delivery system.

Eng yoqimli narsa — noma'lum cho'qqilarni egallash,
bu go'zallik va ilm — fandagi yagona haqiqat
A. Eynshteyn.

Jamiyatning ma'naviy salomatligini ta'minlashda ta'lim – tarbiya o'chog'i bo'lgan maktab muhim rol o'ynaydi. Dunyo imoratlari ichida eng ulug'i maktab bo'lsa, kasblarning ichida eng sharaflisi o'qituvchilik va murabbiylikdir. Har bir ustoz, har bir pedagog yosh avlodni ko'p asrlik milliy madaniyatimiz va tariximiz, shuningdek zamonaviy fan-texnika yutuqlari asosida tarbiyalash ishiga o'z hissasini qo'shishi, samarali maktab poydevorini qurishi, mustahkamlashi lozim. Bolaning ongi va tafakkuri endi shakllanib kelayotgan boshlang'ich sinflarda o'qituvchining mahorati, uning zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga mohirona tadbiq eta olishi, ta'limning yangi-yangi yo'l va usullarini izlashi, ilg'or pedagogik tajribalardan ijodiy foydalana olishi juda muhimdir. Shuning uchun ham boshlang'ich sinf o'quvchilarini ijodiy tasavvurlarini rivojlantirish hamda mustaqil fikrlashga o'rgatishda innovatsion ta'lim texnologiyasidan foydalanish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etishga tayyorlash bugungi boshlang'ich ta'lim oldiga qo'yilgan muhim talablardan biridir. Chunki zamonaviy pedagogik texnologiyalar, birinchidan, o'quvchilarni bilim, ko'nikma va malakalarni oson va qiziqib o'rganishlari uchun imkoniyat yaratsa, ikkinchidan, o'qituvchining ham professional o'sishiga, ham ma'naviy rivojlanishiga yordam beradi. Ta'limning bugungi vazifasi o'quvchilarni kun sayin oshib borayotgan axborot oqimidan oqilona foydalanishga o'rgatish, uzluksiz o'rganish uchun ma'qul muhit shart-sharoit, yaratishdan iborat. Zero o'qituvchining o'zi ham doimiy ravishda o'z ustida ishlashi, pedagogik mahoratni uzluksiz oshirib borishi,

jahon va milliy pedagogik meros hamda ilm-fan yutuqlaridan ijodiy foydalangan holda ta'lim jarayonini takomillashtirib borishi lozim[1].

Boshlang'ich sinf darslarida innovatsion yondashuvlar asosida darslarni tashkil etish - bu o'quvchilarni ijodiy tasavvurlarini rivojlantirishga, faolligiga, erkin va mustaqil fiklashiga undaydi. Innovatsion yondashuvlar asosida darslarni tashkil etish orqali o'quvchilarda bilim olish bu - qiziqarli mashg'ulotga aylanadi.

Har bir darsda o'qituvchi innovatsion yondashuvlar asosida bola qobiliyati uchqunlarini alangalata oladigan kichik ixtiroday o'tishi zarur. Atrofdagi olam va o'zini anglashdagi kichik yutuqlar ham butun o'quv faoliyatini g'aroyib va maftunkor qiladi. Bolalar uchun sinfdoshlari oldida o'zini ko'rsata olishi, nimalarga qodirligini isbotlay olishi juda muhim qirra hisoblanadi. Buning uchun ularga imkoniyatlar yaratish zarur. Sinfda «maqtanchoqlar kuni»ni e'lon qilib: unda har bir bola o'z ijodiy ko'nikmalarini va yutuqlarini ko'rsata oladi. Tavsiya etilgan ish uslublarini amaliyotda qo'llagan ota – onalar va bolalar ularning foydali tomonlarini sinfdan tashqari o'tkazilgan tadbirlarda va ota – onalar majlislarida o'z tasdig'ini topishga yordam beradi[2, 136-b.].

1-sinfda mashg'ulotlar innovatsion yondashuvlar asosida tasavvur yordamida sirli bilimlar mamlakatiga tuganmas sayoxat tarzida tashkil qilish mumkin. O'quvchilar dastlabki hayotot usullarini o'rganishadi va bularning asosida qiziq voqealar, hikoyalar, topishmoqlar, she'r va ertaklar yuzaga keladi. Bolalar ijodiyoti o'quv jarayoniga bog'liq ravishda borgan sari boshqariluvchan bo'lib boraveradi. O'quv yilining oxiriga kelib o'quvchilar mustaqil ravishda hikoya va ertak tuzish usullarini yetarli darajada o'zlashtirgan bo'ladi, hamda tizimlarning ichki tuzilishi bilan tanishib, ularning bo'linmalari va nima uchun xizmat qilishini o'rganish uchun dastlabki qadamlarni qo'ygan bo'lishadi.

2-sinfda innovatsion yondashuvlar asosida o'tkazilgan o'quv mashg'ulotlarida o'quvchilar o'zlashtirgan bilimlariga tayanib o'quv faoliyati ko'nikmalarini mustaqil bajara oladilar. O'quv yili so'ngida o'quvchilar dars mavzusi bilan bog'liq tayanch so'z va tushunchalar asosida kichik o'quv hikoya,

voqea, ertaklarni tuza oladigan bo'lishadi. Bu davrda bolalar mustaqil ravishda tizimlarni topish, ularning qanday bo'limlardan tuzilganini, qanday xususiyatlarga va belgilariga ega ekanligini, nima uchun xizmat qiladi va boshqa tizimlar orasidagi bog'liqligini anglab yetishi zarur.

3-sinfda innovatsion yondashuvlar asosida o'tkazilgan o'quv mashg'ulotlari bo'yicha o'quvchilarda faoliyat muhiti turli-tuman bo'ladi. Bolalar darslikdagi mavzular asosida tuzishgan yangi o'quv hikoyasini yoki turli fanlarga bog'liq ertaklardan yangi «Ertaklar kitobi» shakllanadi. Tizimlarni bo'limlarga bo'lish va tizimlararo bog'liqlik ko'nikmasi avtomatik darajaga yetkaziladi. 3-sinf o'quvchilari faoliyatining asosiy yo'nalishi kartotekalar yig'ishni izchilligini bila olishlaridir. O'qituvchi o'quvchilarga har kungi axborat oqimidan o'z faoliyatlariga foydali bo'lgan ma'lumotni tanlab olishdek sermashaqqat ishni o'rgatish, 3-sinf o'quvchilarining qiziqishlari turli-tuman bo'lib berayotgan savollarga javoblari esa turli soxalardan bo'lishi mumkin.

4-sinfda o'qituvchilar tomonidan innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etgan o'quv mashg'ulotlari bo'yicha o'quvchilar oson va erkin holda turli o'quv hikoyalari va ertaklarini tuza oladilar. Ular orasida maktab dasturiga mos «Ertaklar kitobi» tuziladi. O'quvchi tizim bo'limlarini saralash va xususiyatlarini erkin holda amalga oshiradi. Lekin 4-sinfda asosiy ish tadqiqotchilik faoliyati va kartoteka tuzishga qaratilgan bo'ladi.

Innovasion yondashuvlar asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy tasavvurlarini rivojlantirish dasturi bo'yicha axborot bloklari va dars qurilmasida malaka va ko'nikmalarni murakkab mavzularni tahlil qilishdan avval shakllantirish lozimligini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun dasturda u yoki bu bilimlarning asta-sekin o'zlashtirishi, malaka, ko'nikma va kompetensiyalarni uzluksiz egallash natijasida o'quvchilar tayyorgarlik darajasi va yuklamalarning kengaytirilishiga erishiladi. O'qituvchi o'quvchilarda ijodiy tasavvurlarni rivojlantirishda darsi qaysi kunda va qaysi mavzuga bag'ishlanishini bilishi, ana

shu mashg'ulotni shakllantirilishining maksimal darajadagi to'g'ri qoidalarning yig'indisiga ega bo'lishi shart.

Quyida mashg'ulot sintezining asosiy qoidalari keltirilgan.

✓ o'rganishi zarur bo'lgan ijodiy tasavvurni rivojlantirishning uslub, usul va qoidalari;

✓ har bir bosqichning umumiy tasvir tizimi va o'qitishning mazmunan tuzish usullari;

✓ mashg'ulotlar o'tkazish tizimi va dars shakli bo'lib hisoblanadi.

Mashg'ulot o'tkazish tizimi

❖ assosiativ;

❖ obrazli va sistemali fikrlashni rivojlantirish;

❖ konkret ijodiy maxsulotlar yaratish bo'yicha ish (topishmoqlar, maqollar, ertaklar, hikoyalar, rasmlar, sahna ko'rinishlari va tabiiy ashyolardan tayyorlangan buyumlar);

❖ axborot bilan ishlash (kartoteka).

Innovasion yondashuvlar asosida bolalar o'z tushunchasi bo'yicha fikrlashni qanday shakllantirish kerak? Innovasion yondashuvlar asosida tashkil etilgan o'quv mashg'ulotlarida bolalar ijodiy faoliyati natijasida egallangan malakalari bo'yicha shubhasiz turli tahlillar o'tkazish imkoniyatini yaratadi. Ruhshunos ruhiy tahlil yoki bolalar ijodining ruhiyatini o'rganishning muhim manbalarini topadi. Tilshunos bolalar folklorini o'rganish uchun boy manbaga ega bo'ladi. Sotsiolog madaniy — etnik muhit va bolalar ertaklari orasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganadi. Bu qaydnomani uzoq davom ettirish mumkin. O'qituvchi bolalar uchun ertak, topishmoq, maqollarning tahlilini uzluksiz va ilmiy fikrlashni shakllantira olishiga qiziqish uyg'otadi.

Tizim - o'qituvchi bolalar hikoyasidan va har bir ertakdan tizim tushunchasini tushuntirish uchun misol bo'la oladigan hodisa yoki narsani topa olishi qiyin bo'lmaydi (tizim yaxlit, bo'limlardan tuzilgan).

Buni qanday bajarish kerak?

1-qadam. Bolalar hikoyasidan oddiy va tushunarli bo‘lgan biror narsani tanlang. Bu narsa tizim nimaligini tushuntirishda asos bo‘lib xizmat qiladi. Masalan: bir hikoyada sehrlil ruchka haqida so‘z yuritilgan, bu ruchka xatolarni o‘zi tuzatar va o‘quvchi zerikmasligi uchun kulgili rasmlar chizar ekan. Bu vaziyatda ruchka — ana shu oddiy va tushunarli narsadir.

2-qadam. O‘quvchilardan stolning ustida turgan ruchkalarni bo‘laklarga ajratish so‘raladi. O‘quvchilarda necha qismlar paydo bo‘lganiga ahamiyat bering. (nomlarini ayting).

3-qadam. Ruchka qismlaridan foydalanib, 2-3 so‘z yozishni taklif qiling. Bu oddiy va oson mashq sizga o‘quvchilarni «har bir qism alohida bo‘lganida so‘zlardagi harflarni chiroyli yoza olmaydi» degan xulosa chiqarishga olib keladi.

4- qadam. O‘quvchilarni ruchka qismlarini birlashtirib yana o‘sha 2-3 ta so‘zni yozish so‘raladi. O‘tkazilgan ish o‘qituvchiga aniq va oddiy ravishda, ruchka — bu tizim, yaxlitdir. Tizim yaxlit ishlaganda bajara oladigan ishini alohida qismlar bajara olmaydi. Yuqoridagi misol o‘quvchilarda tizimlar haqida ilk tasavvurni shakllantirishga zamin tayyorlaydi.

Xulosa qilib aytganga, barkamol shaxsni voyaga yetkazishda boshlang‘ich ta‘lim, shubhasiz, poydevor vazifasini o‘taydi. Innovatsion yondashuvlar asosida o‘quv mashg‘ulotlari, sinfdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etish orqali boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijodiy tasavvurlarini rivojlantirish asosida ta‘lim samaradorligiga ijobiy ta‘sirini ko‘rsatmay qolmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. J.Yo‘ldoshev, S.Hasanov. Pedagogik texnologiyalar. (o‘quv qo‘llanma) T.:Iqtisodmoliya» 2009.

2. R.A.Mavlyanova, N.X.Raxmankulova Boshlang‘ich ta‘limda innovasiya (metodik qo‘llanma) T.:, 2007 yil 136-141-betlar